

A LEADER program tapasztalatai két dél-dunántúli helyi akciócsoportban

The Experiences of the LEADER Programme in two Local Action Groups in South Transdanubia

Gölöncsér Szilvia¹, Koponicsné Györke Diána², Szabó Kinga^{3*}

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Gazdaság-és Regionális Tudományi Doktori Iskola, Kaposvár, Magyarország 7400 Kaposvár, Guba S. u. 40. <https://orcid.org/0009-0006-6240-888X>, goloncser.szilvia@phd.uni-mate.hu

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztés- és Fenntartható Gazdaság Intézet, Kaposvár, Magyarország 7400 Kaposvár, Guba S. u. 40. <https://orcid.org/0000-0003-1367-3741>, koponicsne.gyorke.diana@uni-mate.hu

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztés- és Fenntartható Gazdaság Intézet, Kaposvár, Magyarország 7400 Kaposvár, Guba S. u. 40. <https://orcid.org/0000-0002-0691-4730>, szabo.kinga@uni-mate.hu

*Levelező szerző

Paper type: Research Article

Absztrakt

Cél – Az Európai Unióban közösségi kezdeményezésként 1991-ben indult LEADER program 2007-ben vált a vidékfejlesztés szerves részévé és lett a vidékfejlesztési programok része Európa-szerte. A kutatás célja, hogy a Dél-Dunántúl régióban lévő LEADER helyi akciócsoportok működésének vizsgálatával rávilágítsunk a 2004 és 2020 közötti programozási időszakok egyezőségire és különbségeire, és a LEADER-nek mint alulról szerveződő, valós partnerségi együttműködésekre épülő, endogén fejlesztési modellnek a lehetőségeire és korlátira Magyarország egyik legkevésbé prosperáló régiójában.

Tervezés/módszertan/megközelítés – A tanulmány két helyi akciócsoport (HACs) munkatársával készített, strukturált mélyinterjúra épül. A kérdőíveket a nemzetközi és hazai szakirodalmak, és a programozási időszakok zárásához kapcsolódó, expost jelentések alapján készült, és alapját képezik egy jövőbeni, Q módszerrel elvégzendő további vizsgálatnak.

Eredmények – Mindkét vizsgált HACs esetében magas volt a helyi közösségek aktivitása, így az alulról induló építkezés tökéletesen megvalósult a helyi fejlesztési stratégia kialakítása során. A HACs-ok aktív részvétele a támogatott projektek kiválasztásában és a programozási időszakok közötti forrásnövekedés olyan elemek, amelyek integrálhatók a LEADER sajátos irányítási és finanszírozási rendszerébe. Ugyanakkor a bizonytalanság és a kiszámíthatatlanság, mint negatív tényezők az indikátorok tudatos alultervezését vonták maguk után.

Eredetiség – Kevés szakirodalom foglalkozik célozatosan a dél-dunántúli régió helyzetével, a pályázati források eloszlásával és hatékony felhasználásával, így a kutatás hiánypótló lehet a tekintetben, hogy rávilágít az egyes LEADER programok előnyeire és hátrányaira a jó gyakorlati példák szemléltetésével és a tapasztalatok összegyűjtésével.

Kulcsszavak: alulról induló kezdeményezés, helyi akciócsoport, helyi aktivitás, vidékfejlesztés

Abstract

Purpose – Launched as a Community initiative in the European Union in 1991, LEADER became an integral part of rural development in 2007 and has been integrated into rural development programmes across Europe. This research aims to highlight the similarities and differences between the three programming periods from 2004 to 2020 as well as the opportunities and constraints of LEADER as a grassroot, endogenous development model based on true partnership, by examining the functioning of LEADER Local Action Groups in the South Transdanubian Region, one of the least prosperous regions of Hungary.

Design/methodology/approach – Our study is based on structured in-depth interviews with two local action group staff. The questionnaires were based on international and national literature and ex-post reports related to the closure of the programming periods, and will form the basis of a further Q-method study to be carried out in the future.

Findings – Local community activity was high in both LAGs examined, so the bottom-up approach was perfectly implemented during the elaboration of the local development strategy. The active participation of LAGs in the selection of supported projects and the increasing availability of resources during the programming periods are elements that can be integrated into LEADER's specific management and financing system. However, uncertainty and unpredictability, as negative factors, have led to the deliberate under-planning of indicators.

Originality – Few studies addresses specifically the situation in the South Transdanubian region or the distribution and efficient use of funding. Therefore, this research can be a valuable contribution, highlighting the advantages and disadvantages of the LEADER programmes by illustrating best practice examples and collecting experiences.

Keywords: bottom-up initiative, Local Action Group, local activity, rural development

1. Bevezetés

Az EU LEADER programja a vidéki területek fejlesztését támogatja az Unió területén. Maga a rövidítés a francia „Liaisons entre actions de développement de l'économie rurale” kifejezésből származik, amelynek jelentése magyarul „kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében” (Moseley, 2003).

A kezdeményezés célja olyan innovatív vidékfejlesztési akciók feltételeinek megteremtése, amelyek a belső anyagi és kulturális erőforrásokra alapozva fenntartható fejlődéshez vezetnek. A LEADER hosszú, majdnem három évtizedes múltat tekint vissza, mára az európai vidékfejlesztés egyik sarokkövévé vált, lefedi az Unió vidéki területeinek és vidéki lakosságának túlnyomó részét (Di Federico, 2020).

A francia szóban is szereplő vidéknek azonban nincs egységes, általánosan elfogadott definíciója, így magának a vidékfejlesztésnek is nehézkes a magyarázata. A Közös Agrárpolitika (KAP) szabályait lefektető keretrendeletek is nagyfokú rugalmasságot biztosítanak e tekintetben. Az 1990-es évek közepétől kezdődően jelentős szakmai diskurzus alakult ki hazánkban is a vidék terminológiáját illetően, ennek során a véleményalkotók szakterületi kötődései és a tartalmi meghatározások céljai jelentősen befolyásolták az egyes álláspontokat. Csatári (2020) kísérletet tett a magyar kistérségek urbanitási/ruralitási index alapján történő besorolására, melynek során azokat a kistérségeket tekintette vidékinek, amelyekben az adott terület népességének kevesebb mint 50%-a élt 120 fő/km² népsűrűséget meghaladó településen, ellentétben az OECD által használt 150 fő/km²-es küszöbérték használatával (Kovács et al., 2015). Maga a vidékfejlesztés egy összetett fejlesztési folyamat, amelynek során attól függően, hogy hova helyezzük a hangsúlyt, a különböző vidéki térségek különböző beavatkozást igényelnek, és változatos fejlesztési utakat járnak be (Szörényiné, 2020).

A hagyományos fejlesztési politika átalakítása érdekében született meg 1991-ben az Európai Unió LEADER programja, amelynek jelentősége a vidékfejlesztés újszerű megközelítésében rejlik (Labbanicz, 2003). A LEADER egy olyan fejlesztési módszer, melynek alapvető célja az alulról építkező közösségek civil, vállalkozói és önkormányzati tagjainak összefogása annak érdekében, hogy a közösen kidolgozott, komplex, egymást kiegészítő fejlesztési elképzeléseik megvalósítása hozzájárulhasson a közösség, a térség fejlődéséhez, és ezáltal elősegítse az Európai Unió működéséről szóló szerződés 174. cikkében megfogalmazott területi különbségek mérséklését (Finta, 2022).

A program újszerűségét az adja, hogy az adott területen élő helyi szereplőket bevonja saját lakóhelyük fejlesztésébe, amely erősíti a kezdeményező és együttműködő képességüket az adott lehetőségek jobb kihasználása érdekében. A programok olyan vidékfejlesztési projekteket támogatnak, amelyeket helyi szereplők kezdeményeztek, és amelyekben külön hangsúlyt kap a tevékenységek innovatív és áttűrtethető jellege (Ray, 2000; Kézai & Konczosné Szombathelyi, 2021).

A LEADER program alapelvei az alábbiakban foglalhatók össze:

1. Területalapú megközelítés: fontos a helyi identitás, közös igények, a valós igényekre épülő szemlélet.
2. Alulról építkező megközelítés: a helyi szereplők részt vesznek a döntéshozatalban, a stratégiák elkészítésében; ez tekinthető a LEADER legfőbb sajátosságának.
3. Sajátos irányítási és finanszírozási módszerek.
4. Helyi akciócsoportok (HACs-ok) felállítása: a köz- és a magánszféra partnersége. A HACs-ok maguk döntenek az egyes projektekről, fő feladatuk a helyi vidékfejlesztési stratégiák összeállítása, a támogatott projektek kiválasztása.
5. A tevékenység újító jellege: új, innovatív megközelítés pl. a kommunikáció terén.
6. A tevékenységek közötti kapcsolatok – integrált ágazatközi megközelítés: több tevékenységi ágazat bevonása.
7. Hálózatépítés, térségek közötti és nemzetközi együttműködés (G. Fekete, 2013).

2. A magyarországi LEADER programok

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) besorolás alapján az Európai Unió területének 84%-a vidék, és itt él a népesség 39,5%-a, Magyarország területének pedig 94%-a, vagyis a fővárosi agglomeráció kivételével az ország egész területe vidék (Kőszegi, 2019).

Horeczki & Finta (2023) véleménye szerint a periférikus helyzetű térségek fejlesztése ugyan sosem állt a hazai fejlesztéspolitika középpontjában, az uniós csatlakozást követően azonban sor került néhány olyan kísérletre, mely igyekezett felszámolni a periférikus jelleget, és csökkenteni az egyes térségek közötti területi különbségeket. Vulcz (2023) szerint a városi és vidéki térségek alulról jövő (bottom-up) kezdeményezéseit is támogatni kell annak érdekében, hogy a helyben megfogalmazott fejlesztési igények meg tudjanak valósulni. Ennek megvalósítására a CLLD (Közösség vezérelt helyi fejlesztés) és a LEADER megfelelő eszközt biztosítanak, de a centrum- és perifériaterületeket tervezés szempontjából komplexen kell kezelni. Kovách (2000) pozitívan nyilatkozott a LEADER programban rejlő lehetőségekről, szerinte a LEADER az európai vidékfejlesztési politika meghatározó elvévé és gyakorlatává válhat. Buller (2000) szerint a LEADER program a vidékfejlesztés egy új trendje, amely a vidéki lakosság mindennapi életére épül, mivel a helyi tapasztalatokon, identitásokon és cselekvéseken alapul.

A fentiekből egyértelműen megállapítható, hogy a vidékfejlesztés kiemelten fontos szakpolitikai terület hazánkban is, ezen belül pedig a LEADER programokra különösen nagy szerep hárul a vidéki térség felzárkóztatásában, főleg egy olyan régióban, amely az egy főre jutó GDP-t nézve az Európai Unió húsz legszegényebb régiója között található.

A 2001-es, kísérleti jellegű LEADER programokat követően Magyarország ténylegesen az uniós csatlakozás után kapcsolódott be a kezdeményezés munkájába. A LEADER+ az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) 3.4. prioritásaként jelent meg a stratégiákban. Az AVOP pályázatok legnagyobb része erre az intézkedésre érkezett be köszönhetően annak, hogy a vidékfejlesztés középpontjában a hátrányos helyzetű térségek lemaradásának a csökkentése, az infrastrukturális fejlesztések, a vidéki népesség foglalkoztatásának növelése, illetve az élő és vonzó környezet megteremtése állt. Így annak ellenére sikeresnek tekinthetjük a programot, hogy az túlzottan centralizált volt és hiányzott az alulról szerveződő megközelítés is. A dél-dunántúli régió mind a benyújtott pályázatok tekintetében, mind pedig a kifizetett összegek tekintetében a középmezőnyben végzett. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiában megfogalmazott fejlesztési irányok 2007 és 2013 között az uniós irányelvek és források segítségével kívánták erősíteni a vidéki térségek életképességét, a több-funkciós mezőgazdaság működését, a mezőgazdasági termelők versenyképességét (Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program Irányító Hatóság, 2010). A program stratégiájában meghatározott alapelveknek eleget tett ezen időszak, hiszen a helyi akciócsoportok számának növekedésével a befolyásuk is megerősödött, a bevont települések számának gyarapodásával pedig a program területi lefedettsége is növekedett, a kifizetett támogatások megtízszereződtek. A program további eredményessége a helyi igények sikeres felmérésének, a HACs-ok tevőleges részvételének, a vállalkozások és a civil szervezetek megjelenésének volt köszönhető. A program hiányossága ugyanakkor az innovációs fejlesztések, nemzetközi együttműködések elmaradása volt (ÚMVP, 2016). A Vidékfejlesztési Program (VP) kiemelt célja volt a helyi kezdeményezések támogatása, amit a LEADER program keretében továbbra is a helyi akciócsoportok működtetésével valósítottak meg. A Vidékfejlesztési Program záróértékelése szerint 2020 év végéig a 103 HACs által kidolgozott fejlesztési stratégiák alapján 14 023 db kérelmet nyújtottak be, amiből 8 427 db-ot támogattak. Az átlagos támogatási összeg 12 393 Euró volt, vagyis az intézkedés jellemzően kevés forrással sok kedvezményezettet ért el (Agrárminisztérium, 2021).

1. táblázat: A magyarországi LEADER programok összehasonlítása

Programnév	AVOP LEADER +	ÚMVP	VP
Időszak	2004-2006	2007-2013	2014-2020
Cél	- AVOP céljaihoz igazodás: - foglalkoztatottság és a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése - lakókörnyezet és az infrastrukturális ellátottság javítása	- vidéki szereplők együttműködésének megalapozása - fenttartható helyi fejlesztési stratégiák elkészítése - helyi innovatív megoldások - vidéki régiók életszínvonalának emelése - munkahelyek megőrzése és újak teremtése	- társadalmi befogadás előmozdítása - szegénység csökkentése - gazdasági fejlődés támogatása - vidéki települések élhetőbbé, vonzóbbá tétele - elérhető szolgáltatások körének bővítése
Program jellegzetessége	- a pályázók nagy része önkormányzat vagy egyesület - a vállalkozás, gazdaságfejlesztés alulreprezentált - 90%-os teljesülés - nagyszámú beérkezett projekt - támogatási összegek alacsonyok - monitoring rendszer hiánya	- területi lefedettség növekedése - HACs-ok számának növekedése - a projektkiválasztás teljes mértékben a HACs-ok kezébe került - támogatási kérelmek benyújtására 3 alkalommal volt lehetőség 2009. október 1. és 2013. szeptember 30. között - támogatási összegek alacsonyok (átlag 4,3 m Ft)	- 103 HACs, 621 db pályázati felhívás - gazdaságfejlesztés a legfőbb cél (felhívások csaknem felénél) - megjelent versenytársnak a kedvezőbb és egyszerűbb feltételekkel működő Magyar Falu Program

Forrás: saját szerkesztés Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program Irányító Hatóság (2010), ÚMVP (2016) és Miniszterelnökség (2016) alapján

3. Anyag és módszer

A cikk elkészítése során a LEADER témához kapcsolódó hazai (Bíró et al., 2014; Gerencsér et al., 2017; Póla, 2019; Bíró et al., 2020; Goda et al., 2023; Szörényiné Kukorelli, 2023; Tésits & Rogics, 2024; Veselicz, 2025) és nemzetközi szakirodalmak (Di Federico, 2020; Aubert et al., 2022; Cejudo-García et al., 2022), szakmai folyóiratok cikkeinek áttekintése után, az egyes programozási időszakok zárásakor összeállított expost jelentéseket értékeltük ki, valamint a jelentések adatait összegeztük a bevezetésben írt összehasonlító vizsgálat alátámasztásaként. A kutatás során segítségünkre volt még a Központi Statisztikai Hivatal és az Eurostat adatbázisa.

A kutatás során 2024 nyarán online mélyinterjú készítettünk a dél-dunántúli régióban tevékenykedő kettő helyi akciócsoport munkaszervezet vezetőjével és ügyintézőjével elsődlegesen abból a célból, hogy kiderüljön, véleményük szerint a LEADER hét alapelve mennyire és milyen módon érvényesül az egyes pályázati ciklusokban, valamint hogy melyek voltak az egyes ciklusok előnyei és hátrányai. Rákérdeztünk a pályázati forrásokra, valamint a leginkább preferált célterületekre is.

A mélyinterjú elkészítése mellett szólt, hogy a kvalitatív interjú egyedülállóan érzékeny és erős módszer arra, hogy megismerjük az alanyok mindennapi világából merített tapasztalatait és e mindennapi világ megélt jelentéseit. Az interjúk során az alany helyzetét saját szavaival közvetítheti mások számára (Kvale, 2005).

A félig strukturált interjú előre meghatározott kérdéseket tartalmazott, hogy irányítani lehessen a beszélgetést. Ez lehetővé tette, hogy árnyalt információkat tudjunk meg a LEADER pályázati programról. A kérdések között szerepeltek a LEADER forrásokra vonatkozó számadatok, pályázati kiírások és a tapasztalati megfigyelésen alapuló, szubjektív témakörök is.

4. Eredmények

4. 1. Dél-dunántúli régió

Az Európai Unió regionális politikájához való illeszkedés elősegítésére alakították ki a tervezési-statisztikai régiók rendszerét, amelyet a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény későbbi módosításai erősítették meg. A jelenleg hatályos törvény szerint a régió „a statisztikai célú területi egységek nómenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról szóló 2003. május 26-i európai parlamenti és tanácsi 1059/2003/EK (EK 2003) rendeletben meghatározott NUTS 2 szintű területi egység”. Az ország területét a 35/1998. (III. 20.) OGY (OGY 1998) határozat szerint hét régióra osztották. 2018. január 1-jétől a 2013/2015. (XII. 29.) Korm. határozatnak (Korm. 2013) megfelelően a Közép-Magyarország régió kettévált Pestre és Budapestre, így a hatályos jogszabályok alapján Magyarország területe 8 tervezési-statisztikai régióra tagolódik (KSH, 2025b).

A fejlett budapesti agglomeráció és a vele fejlettségi szempontból egyre inkább egybefüggő Északnyugat-Magyarország ellenpólusaként Északkelet-Magyarországon és Dél-Dunántúlon a külső és belső perifériák koncentrálnak, melyekből a nagyvárosok térsége csupán szigetszerűen emelkedik ki (Pénzes & Kiss, 2025). A régió településszerkezete kedvezőtlen, a városhálózat fejletlen, jellemzőek az aprófalvak (a régió több mint fele) és kistelepülések. A régió belüli fejlettségi különbségek és a régió településszerkezete között egyértelmű összefüggés mutatkozik. A nagyvárosok térségének, valamint a Balaton-menti kistérségeknek a fejlődésével éles ellentétben állnak a Dráva-mentén tömbben sorakozó, valamint a vármegyék belső határain mozaikszerűen elhelyezkedő, elmaradott kistérségek. A régió 24 kistérsége közül 9 hátrányos helyzetűnek, további 9 pedig leghátrányosabb helyzetűnek minősül. A régió legfejlettebb térségei közé a vármegyeszékhelyek és környezetük, valamint Siófok és környéke tartozik (KSH, 2025b).

Magyarországon a területi fejlettségi különbségek kimutatására alakították ki a járások fejlettségi mutatórendszerét. A besorolás alapját képező számítás négy dimenzió mentén, 23 mutató értékeiből normalizálással képzett kompozit indikátor segítségével írja le a járások közötti különbségeket. A 290/2014. (XI. 26.) kormányrendelet három kedvezményezetti kategória felállításával határozza meg az országos fejlettségi átlagot el nem érő 109 járás listáját (Mayer & László, 2024).

A dél-dunántúli régióból több járás is található a listán, ami jól mutatja a régió elmaradottságát. Nem véletlen ennek alapján, hogy a dél-dunántúli az ország egyik legelmaradottabb régiója, melynek bár a területe hatalmas, a legkevesebben lakják, ezért a népsűrűsége a legalacsonyabb (2. táblázat). A havi bruttó átlagkeresetek alapján a 4. helyen áll, viszont a bruttó hazai termék (GDP) alapján az utolsó régióként szerepel.

2. táblázat: Magyarország és a Dél - Dunántúl régió főbb mutatószámai

Mutatószámok	Magyarország	Dél-Dunántúl
Népességszám (2024) (fő)	9 584 627	846 000
Nyilvántartott álláskeresők száma (2024) (fő)	220 839	25 752
A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete a munkáltató székhelyének elhelyezkedése alapján (2024) (Ft)	646 801	553 915
Bruttó hazai termék (2022) (millió Ft)	6 6165 628	4 048 733
Népsűrűség (2024) (fő/km ²)	103,03	60,4
Regisztrált gazdasági szervezetek száma (db)	1 965 758	17 1301

Forrás: saját szerkesztés [KSH adatok alapján](#)

A LEADER program egyik sajátosságának tekinthető a helyi akciócsoportok felállítása és működtetése. Minden helyi akciócsoporthoz számos település tartozik, melyek fejlesztése és támogatása a HACs legfőbb feladata azáltal, hogy a helyi igényeken alapuló programgenerálás hozzájárul a pozitív társadalmi értékek megteremtéséhez.

A LEADER-megközelítésnek a vidékfejlesztési politika megvalósításában játszott növekvő szerepének köszönhetően a helyi akciócsoportok a vidékfejlesztés intézményrendszerének fontos szereplőivé váltak. A helyi fejlődést segítő, előmozdító tevékenységük révén térszervező erőt jelentenek a vidéki térségekben. Működésük hathatósan hozzájárul az európai vidékfejlesztési politika helyi szintű megvalósításához, térségük versenyképes és fenntartható fejlődéséhez (Kis & Szekeres 2010).

Biczkowski (2020) kimutatta, hogy a strukturális intézkedéseket azokban az önkormányzatokban lehet hatékonyan végrehajtani, ahol a beruházások összhangban vannak a valódi szükségletekkel. Így a helyi gazdaság megerősítése érdekében kulcsfontosságú, hogy a végrehajtott projektek megfeleljenek az egyes régiók erőforrásainak és helyi potenciáljainak.

3. táblázat: A Dél-Dunántúlon tevékenykedő helyi akciócsoportok főbb mutatószámai az egyes programozási időszakokban

Mutatószámok	AVOP LEADER +	ÚMVP	VP
Időszak	2004-2006	2007-2013	2014-2020
HACs-ok száma (db)	70	96	103
HACs-ok száma Dél-Dunántúl (db)	10	15	16
Területi lefedettség - résztvevő települések száma (db)	920	3 021	3 014
Támogatott projektek száma (db)	2 724	13 374	15 597
Támogatott projektek Dél-Dunántúl	401	2 641	3 238
Kifizetett összeg (Mrd Ft)	6,27	53,535	na
Kifizetett összeg Dél-Dunántúl (Mrd Ft)	0,83	na	na

Forrás: Saját szerkesztés az ÚMVP (2015), Agrárminisztérium (2019) és a https://archive.palyazat.gov.hu//tamogatott_projektkereso honlap adatai alapján

A LEADER program sajátosságai a két akciócsoporton keresztül bemutatathatóak. Az akciócsoportok különbözőséget mutatnak az eltérő vidékfejlesztési stratégiájukban, mégis a LEADER programok támogatásait hatékonyan használják fel, így nagyon szemléletes példái az alulról jövő, helyi igényeket támogató szemléletmódnak.

4.2. Szinergia Egyesület

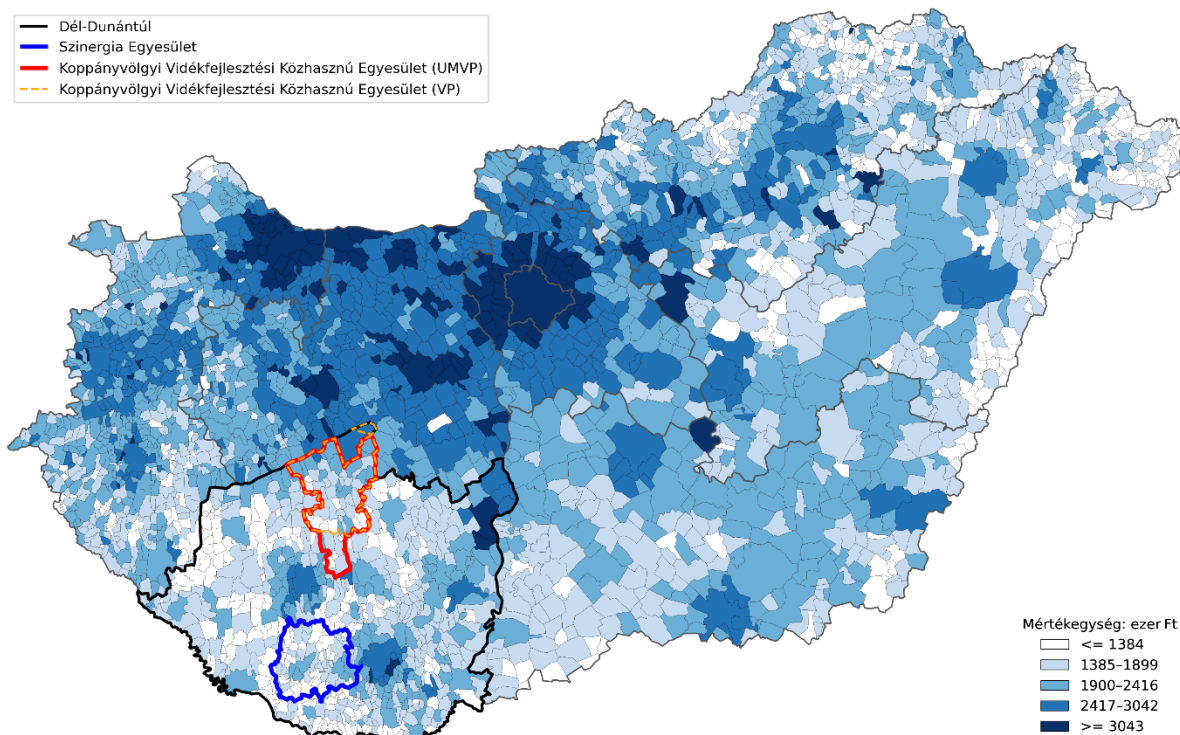
A 2007-ben alakult egyesület a szentlőrinci és szigetvári kistérség több mint 60 települését fogja össze, mindösszesen két városi rangú és számtalan aprófalvas kistelepüléssel. A kistérségre is jellemzőek a dél-dunántúli régiót sújtó kedvezőtlen demográfiai adottságok (előregedő népesség, népességfogyás, elvándorlás), a tartós és magas szintű munkanélküliség. A térségben a vállalkozások száma kevés, az általános gazdaságfejlesztés hiánya jellemző.

A helyi akciócsoport a nevével összhangban törekszik a települések és a különböző gazdasági szférák együttműködésének az összehangolására, a területi, társadalmi szinergiára.

4.3. Koppányrölgyi Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület

Az Egyesület 2007-ben két nyertes akciócsoport összefogásával jött létre a Dél-Dunántúl külső-somogyi részén lévő, többnyire aprófalvas és zsáktelepülések elmaradottságának csökkentése céljából. Kezdetben 56, majd 49 település tartozott a helyi akciócsoportok tervezése alá. A HACs területén magas elvándorlás és előregedő népesség figyelhető meg. A térségre jellemzőek a mezőgazdasági és a turisztikai jegyek is.

Hasonlóan a Szinergia Egyesület területéhez, a Koppányvölgyi Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesületet alkotó településeken is alacsony – a régiós adatokhoz képest is – az egy lakosra jutó jövedelem (1. ábra).

1. ábra: Egy lakosra jutó jövedelem, ezer Ft (2023)
Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2023) alapján

4.4. Hasonlóságok a HACs-ok között

Mindkét HACs esetében jelentős forrásnövekedés tapasztalható a ciklusok előrehaladtával. A Szinergia Egyesület esetében a 2007–2013-as időszakban 649 823 275 Ft állt rendelkezésre, míg a 2014–2020-as időszakban ez a forrásösszeg már meghaladta a 900 000 000 Ft-ot. A Koppányvölgye Egyesület esetében is jelentős volt a forrásnövekedés. Az első ciklus alatt mindösszesen 369 369 899 ezer Ft támogatás állt rendelkezésre, a VP esetében ez az összeg 670 827 000 ezer Ft-ra növekedett.

Az ÚMVP esetében mindkét HACs-nak nehézséget okozott az adott program centralizáltsága, a III. tengely intézkedéseivel történő összemosása: úgy érezték, ebben az időszakban még nem érvényesült a LEADER programok fő alapelve, az alulról induló kezdeményezés.

További hasonlóságot mutatott a pályázatot benyújtók számának a növekedése, azonban az ÚMVP esetében jelentős volt a pályázatot visszaadók száma is. Megjelentek a csalódott pályázók, ami főleg az ügyintézési határidő hosszúságának és a túlbürokratizált rendszernek volt felróható.

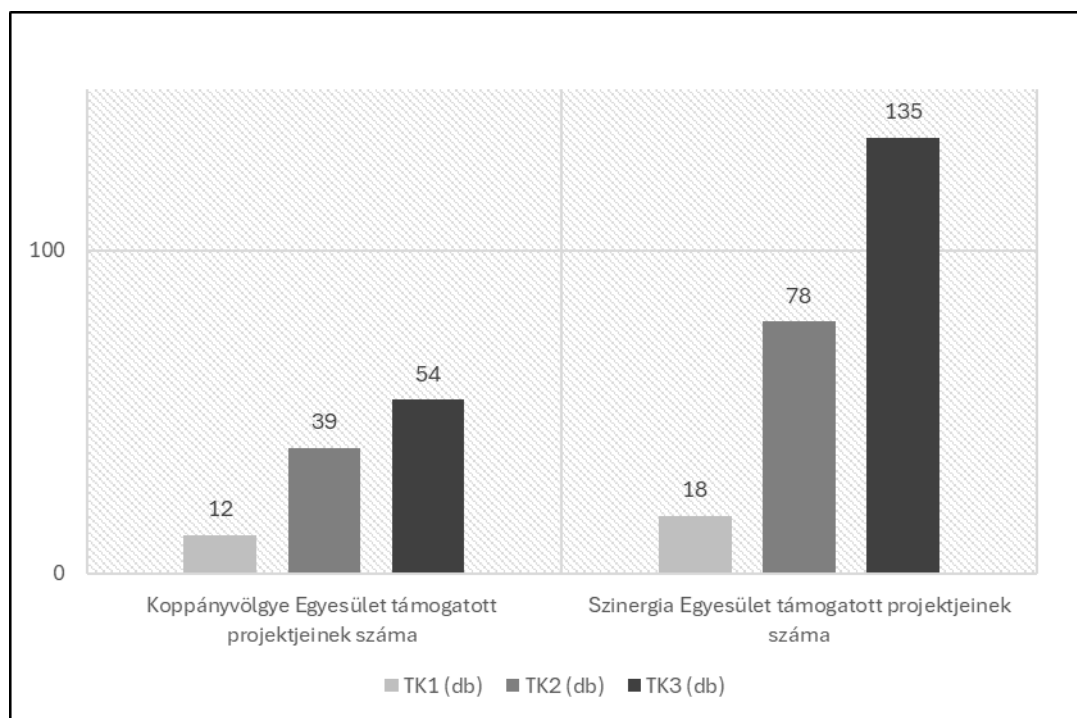
Jellemző volt a programok kiszámíthatatlansága miatt az indikátorok alultervezése. Ez elsősorban a munkahelyteremtés vállalásánál volt szembetűnő, mivel nagyon kevés pályázó vállalta új munkahelyek teremtését, inkább a munkahelymegtartás volt a reális cél.

Fontos volt mindkét HACs esetében az ÚMVP azon intézkedéseinek megtartása, melyekre magas volt az érdeklődés, így mindkét egyesület esetében a mikrovállalkozások támogatása volt a prioritás.

A mélyinterjúk alapján kiderült, hogy mindkét akciócsoport nagyon aktív volt, alapvető célkitűzésük, azaz a helyi szereplők bevonása a helyi fejlesztési stratégiába, megvalósult.

4.5. A két helyi akciócsoporthoz tartozó eltérések

A támogatott pályázatok darabszámának alakulása nem mutat hasonlóságot a két helyi akciócsoporthoz tartozó esetekben. Amíg a Szinergia Egyesület az ÚMVP időszakában összesen 232 db pályázatot támogatott a három benyújtási szakasz alatt, addig a VP-ben támogatott pályázatainak száma majdnem elérte az 500 db-ot (479 db). A Koppányvölgye HACs esetében ez a szám nem mutatott növekedést: míg az ÚMVP alatt 105 pályázatot támogattak, addig a VP alatt ez a szám (102 db) nem változott szignifikánsan (2. és 3. ábra).

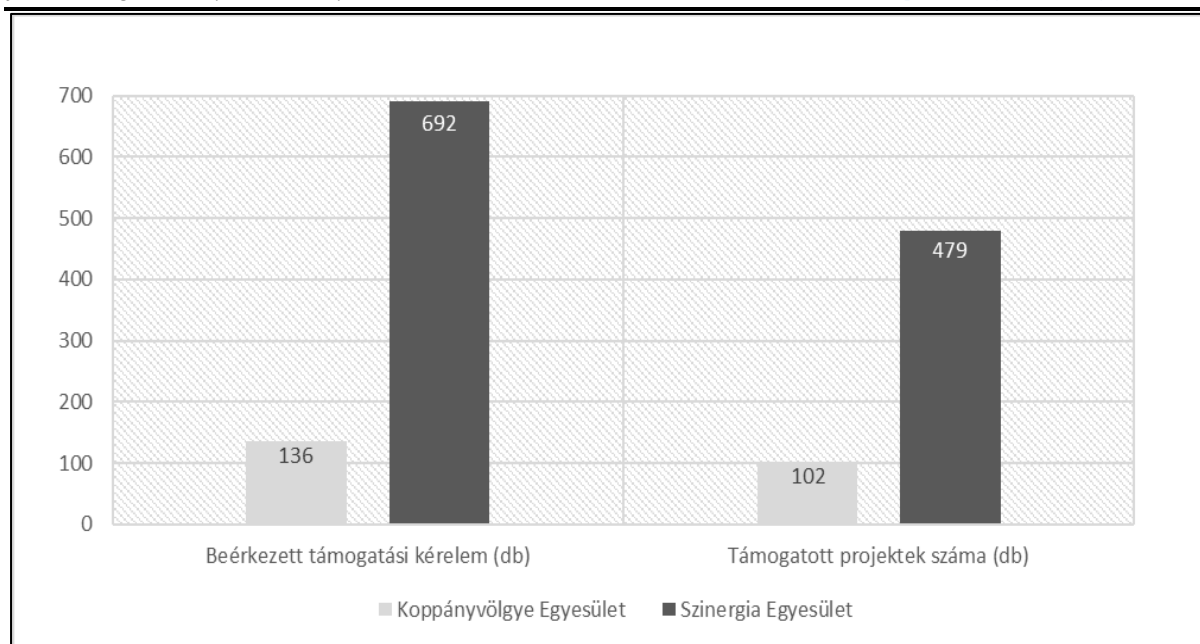
2. ábra: Az ÚMVP (2007-2013) mutatószámai a két HACs esetében

A Koppányvölgye Egyesület esetében a helyi akciócsoporthoz tartozó települések száma is lecsökkent 56 darabról 49 darabra.

A Szinergia Egyesület esetében nem volt igény a különleges elképzelések támogatására, a legnagyobb igény a mikrovállalkozások fejlesztésére helyeződött. A Koppányvölgyi HACs esetében speciális intézkedések jelentek meg az ÚMVP-ben (illegális szemétkerékek felszámolása, művészeti alkotóterek), a VP-ben pedig innovatív projektek is támogatásban részesültek (pl. rovar és haltermelő egység).

Bár a támogatási összegeket mindkét HACs maximalizálta, azonban a Szinergia Egyesületre inkább jellemző, hogy náluk több projekt alacsonyabb támogatási összeggel valósult meg, míg a Koppányvölgyi HACs esetében nagyobb projekteket támogattak.

A Koppányvölgyi HACs bevezetett egy úgynevezett „előbírálati rendszert” a pályázatok illeszkedésével kapcsolatban, mely jó szűrőnek mutatkozott a támogatások hatékony lehívásához.

3. ábra: A Vidékfejlesztési Program (2014–2020) mutatószámai a két HACs esetében

5. Következtetések

A tanulmány a Dél-Dunántúli régióban működő LEADER helyi akciócsoportok körében készített mélyinterjúkra építve vizsgálja, hogy a LEADER program megvalósítása során milyen azonosságok és különbségek azonosíthatók. Az elemzés célja annak feltárása, hogy a vidékfejlesztési egyesületek milyen típusú intézkedéseket részesítettek előnyben, továbbá miként érvényesítették a LEADER egyik alapelvét, vagyis a helyi, valós szükségletek feltárására és azok célzott támogatására épülő fejlesztési megközelítést. A Szinergia Egyesület esetében a legnagyobb igény a mikrovállalkozások fejlesztésére helyeződött, azaz - hasonlóan a többi magyarországi HACs-hoz - náluk is megfigyelhető a források elaprózódása (Finta, 2022). Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy ez nincs ellentétben az uniós szinten tapasztaltakkal, hiszen a LEADER helyi gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatását elsősorban kis- és középvállalkozások támogatásával valósítja meg Európa-szerte (European Commission, 2024). Mindkét vizsgált HACs esetében magas volt a helyi közösségek aktivitása, így az alulról induló építkezés megvalósult a helyi fejlesztési stratégia kialakítása során. A LEADER sajátos irányítási és finanszírozási rendszerét illusztrálta a HACs-ok aktív részvétele a támogatott projektek kiválasztásában, valamint a programozási időszakok előrehaladtával növekvő forrás is. A bizonytalanság és a kiszámíthatatlanság, mint negatív tényezők az indikátorok tudatos alultervezését vonták maga után mindkét egyesület esetében. A jó gyakorlatok bevezetése (pl. előbírálattal a Koppányvölgyi HACs esetében), valamint a sikeres célterületek megtartása mindkét HACs tervezési stratégiáját jellemzi. Az innovatív projektek megjelenése elsősorban a Koppányvölgyi akciócsoportra volt jellemző, míg a Szinergia Egyesület a jól ismert és nagy népszerűségnek örvendő mikrovállalkozások támogatását preferálta. Összességében megállapítható, hogy két teljesen különböző stratégiával működő HACs is lehet eredményes, amennyiben a helyi fejlesztési stratégiájukat a helyi igények figyelembevételével, a közösségi szereplők mind aktívabb bevonásával és a kihelyezett forrásaik maximalizálásával tervezik. A strukturált mélyinterjúk alapján további kutatások elvégzése szükséges a Q módszer segítségével, mely a szubjektív nézőpontokat használja fel tipológiák létrehozására.

Összeférhetetlenség

A szerzők nem állnak összeférhetetlenségben.

Irodalomjegyzék

- Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program Irányító Hatóság. (2010). *Záró végrehajtási jelentés az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program megvalósításáról.* <https://sapard-avop-nvt.kormany.hu/download/2/53/10000/avopzarojelentes20100303.pdf>
- Agrárminisztérium. (2019). *A helyi akciócsoportok szintjén végzett értékelés.* https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/evaluation_publications/8_ertekeles_-_a_helyi_akciocsoportok_szintjen_vegzett_ertekeles.pdf
- Agrárminisztérium. (2021). *Záró értékelési jelentés a Vidékfejlesztési Program 2014–2020 tematikus értékelésére vonatkozóan.* <https://eu-cap-network.ec.europa.eu/sites/default/files/publications/2024-06/final%20evaluation%20report%20for%20the%20thematic%20assessment%20of%20the%20rural%20development%20programme%202014-2020.pdf>
- Aubert, F., Frère, Q., Lépicier, D., & Védrine, L. (2022). Decentralization and rural development policies effectiveness: A quasi-experimental evaluation of the LEADER programme. *Regional Studies*, 59(1), 1–11. <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2129606>
- Biczkowski, M. (2020). LEADER as a mechanism of neo-endogenous development of rural areas: The case of Poland. *Miscellanea Geographica*, 24(4), 232–244. <https://doi.org/10.2478/mgrsd-2020-0041>
- Bíró, Sz., & Nemes, G. (2014). Vidékfejlesztési támogatások, leírások, eredmények. *Gazdálkodás*, 85(3), 247–262.
- Bíró, Sz., Zubor-Nemes, A., Hamza, E., Vulcz, L., & Fieldsend, A. (2020). A Vidékfejlesztési Program 2014–2020 hatása a mezőgazdasági beruházásokra és a helyi gazdaság erősödésére. *Gazdálkodás*, 64(4), 305–316. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.305197>
- Buller, H. (2000). Re-creating rural territories: LEADER in France. *Sociologia Ruralis*, 40(2), 190–199. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00141>
- Cejudo-García, E., Navarro-Valverde, F., & Cañete-Pérez, J. A. (2022). Who decides and who invests? The role of the public, private and third sectors in rural development according to geographical contexts: The LEADER approach in Andalusia, 2007–2015. *Sustainability*, 14(7), Article 3853. <https://doi.org/10.3390/su14073853>
- Csatári, B. (2000). A magyarországi kistérségek vidékiség-kritériumai. In J. Rechnitzer & Gy. Horváth (Eds.), *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón* (pp. 193–217). MTA RKK.
- Di Federico, E. (2020). *LEADER achievements*. Publications Office of the European Union. https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/enrd_publications/publi-enrd-rr-29-leader-2020-en_web.pdf
- European Commission. (2024). *Evaluation of the impact of LEADER towards the general objective “balanced territorial development”.* [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/SWD\(2024\)170_0/090166e50edd76af](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/SWD(2024)170_0/090166e50edd76af)
- Európai Parlament és a Tanács. (2003). *Az Európai Unió statisztikai célú területi egységeinek nomenklatúrájáról (NUTS) szóló 1059/2003/EK rendelet.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R1059>
- Finta, I. (2022). A többszintű kormányzás gyakorlati tapasztalatai a LEADER fejlesztési módszer tükrében Magyarországon. In *A vidéki Magyarország a pandémia korában: IX. Falukonferencia* (pp. 69–77). KRTK Regionális Kutatások Intézete. <https://real.mtak.hu/161791/1/finta-tobbsszintu-2022.pdf>
- Gerencsér, I., & Áldorfai, G. (2017). Községi szerepvállalás helyi fejlesztési stratégia kialakításában. *Studia Mundi – Economica*, 4(1), 26–34. <https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2017.04.01.26-34>
- G. Fekete, É. (2013). *Integrált vidékfejlesztés.* Miskolci Egyetem. <https://gtk.uni-miskolc.hu/files/5017/Integr%C3%A1lt%20vid%C3%A9kfejleszt%C3%A9s.pdf>
- Goda, P., Gerencsér, I., & Vulcz, L. (2023). Vidéki közösségek és uniós fejlesztési források 2007–2013. *Comitatus Önkormányzati Szemle*, 33(244), 33–50. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2023.33-244.33>
- Horeczki, R., & Finta, I. (2023). Vidékfejlesztési programok jellegzetességei a periférikus térségekben. *Tér és Társadalom*, 37(3), 53–76. <https://doi.org/10.17649/TET.37.3.3504>

- Kézai, P. K., & Konczosné Szombathelyi, M. (2021). A rurális innováció európai és hazai mintái. *Tér – Gazdaság – Ember / Journal of Region, Economy and Society*, 9(1), 51–75. <https://tge.sze.hu/tge/article/view/242>
- Kis, K., & Köteles, R. S. (2010). A helyi akciócsoporthoz szerepe a versenyképes és fenntartható vidékfejlesztés megvalósításában. *Tér és Társadalom*, 24(3), 119–135. <https://doi.org/10.17649/TET.24.3.1331>
- Kovács, I. (2000). LEADER, egy új társadalmi rend és a közép- és kelet-európai országok. *Sociologia Ruralis*, 40(2), 181–189. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00140>
- Kovács, A. D., Farkas, J. Z., & Perger, É. (2015). A vidék fogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete. *Tér és Társadalom*, 29(1), 11–34. <https://doi.org/10.17649/TET.29.1.2674>
- Kőszegi, I. R. (Ed.). (2019). *Videkfejlesztés jegyzet* (pp. 57–106). Neumann János Egyetem.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2025a). Dél-Dunántúl. <http://www.terport.hu/regiok/magyarorszag-regioi/del-dunantuli-regio.html>
- Központi Statisztikai Hivatal. (2025b). *Területi atlasz – Régiók*. https://www.ksh.hu/teruletiatlasz_regio
- Kvale, S. (2005). *Az interjú: Bevezetés a kvalitatív kutatás interjútechnikáiba*. Jászöveg Műhely Kiadó.
- Labancz, M. (2003). *A LEADER program* (Vol. 37). Miniszterelnöki Hivatal.
- Mayer, G., & László, T. (2024). Régi-új kihívások és megoldási lehetőségek a hazai területfejlesztésben. *Comitatus Önkormányzati Szemle*, 34(250), 171–183. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2024.34-250.171>
- Moseley, M. (2003). *Rural development: Principles and practice*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446216439>
- Miniszterelnökség. (2016). *Éves végrehajtási jelentés: Magyarország – Vidékfejlesztési Program 2014–2020*. https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/evaluation_publications/ves_vegrehajtasi_jelentes_2016_v.p.pdf
- Póla, P. (2019). A vidékfejlesztés helyi erőforrás rendszere. In *Alföldi kaleidoszkóp* (pp. 264–275). MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete. https://real.mtak.hu/182530/1/pola_vidékfejlesztés_2019.pdf
- Pénzes, J., & Kiss, J. P. (2024). A területi egyenlőtlenségek trendjei Kelet-Közép-Európában és Magyarországon az uniós tagság első két évtizedében. In *Társadalmi Ríport* (pp. 69–93). TÁRKI. <https://doi.org/10.61501/TRIP.2024.3>
- Ray, C. (2000). The EU LEADER programme: Rural development laboratory. *Sociologia Ruralis*, 40(2), 163–171. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00138>
- Szörényiné Kukorelli, I. S. (2020). Kérdések, gondolatok, vélemények a vidékfejlesztésről. *Tér és Társadalom*, 34(4), 158–164. <https://doi.org/10.17649/TET.34.4.3328>
- Szörényiné Kukorelli, I. (2023). Az európai és hazai vidékfejlesztés dilemmái. *Gazdálkodás*, 67(4), 338–343. https://doi.org/10.53079/GAZDALKODAS.67.4.v.pp_338-343
- Tésits, R., & Rongics, M. (2024). Közösség által irányított helyi fejlesztési programok területi hatásai egy nyugat-dunántúli egyesület példáján. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 9(4), 9–34. <https://doi.org/10.15170/TVT.2024.09.04.01>
- The Council of Europe. (1996). *European Charter for Rural Areas* (Doc. 7507). <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7441&lang=EN>
- Új Magyarország Vidékfejlesztési Program. (2015). *Jelentés a Darányi Ignác Terv – ÚMVP végrehajtásának 2013. évi előrehaladásáról*. https://umvp.kormany.hu/download/5/56/31000/DIT_%C3%9AMVP_%C3%A9ves%20jelent%C3%A9s_2013.doc
- Új Magyarország Vidékfejlesztési Program. (2016). *Új Magyarország Vidékfejlesztési Program utólagos (ex post) értékelése: Zárójelentés II. kötet*. <https://www.palyazat.gov.hu/informacio/dokumentumtar/az-uj-magyarorszag-vidékfejlesztési-program-2007-2013-utolagos-ex-post-ertekelese-64901>
- Veselicz, A. (2025). *A LEADER helyi akciócsoporthoz működésének vizsgálata néhány kelet-közép-európai ország példáján* (Doctoral dissertation, Debreceni Egyetem). <https://hdl.handle.net/2437/387593>
- Vulcz, L. (2023). Merre tart az európai és a hazai vidékfejlesztés? *Gazdálkodás*, 67(3), 267–276. https://doi.org/10.53079/GAZDALKODAS.67.3.v.pp_267-276

Internetes források

https://archive.palyazat.gov.hu//tamogatott_projektkereso (letöltés dátuma: 2025. 08. 04.)

<https://www.ksh.hu/stadat> (letöltés dátuma: 2025. 08. 04.)